

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

- 2.1 พัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้น
- 2.2 พฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น
- 2.3 ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์
- 2.4 แบบจำลองการวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ (PRECEDE Model)
- 2.5 บทบาทของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน (CNP) ในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น
- 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 พัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้น

2.1.1 ความหมายของวัยรุ่น

วัยรุ่นตามคำจำกัดความขององค์การอนามัยโลก กล่าวคือ วัยรุ่นเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในลักษณะที่พร้อมจะมีเพศสัมพันธ์ได้ และเป็นระยะที่มีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจไปสู่สถานะที่ต้องรับผิดชอบและพึ่งพาตนเอง วัยรุ่น (Adolescence) หมายถึง วัยเชื่อมต่อระหว่างการเป็นเด็กกับการเป็นผู้ใหญ่ โดยคำว่า Adolescence มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า Adollescere ซึ่งหมายถึง การก้าวไปสู่วุฒิภาวะ (To Grow Into Maturity) เป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็ก (Childhood) และเริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ (Adulthood) (Ball and Bindler, 2003 : 62) ดังนั้น องค์การอนามัยโลกจึงได้ให้คำจำกัดความของวัยรุ่นว่าเป็นบุคคลในช่วงอายุ 10 – 19 ปี ที่มีลักษณะสำคัญ คือ การมีพัฒนาการทางร่างกายและทางเพศ และมีลักษณะเป็นชายหรือหญิงชัดเจนขึ้น (วรารักษ์ ตรีกุลสถิตย์, 2545 : 103) มีการพัฒนาด้านจิตใจโดยเปลี่ยนจากเด็กไปเป็นผู้ใหญ่ และมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเปลี่ยนจากการพึ่งพาครอบครัวมาเป็นผู้ที่มีสิทธิตามกฎหมายและสามารถประกอบอาชีพได้

ทฤษฎีพัฒนาการ (ศรีเรือน แก้วกิงวาล, 2545 : 3) ได้แบ่งชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็น 8 ขั้นตอน Erikson อธิบายว่า วัยรุ่นช่วงอายุประมาณ 13 – 20 ปี อยู่ในขั้นที่ 5 ของพัฒนาการของมนุษย์ คือ เป็นช่วงวัยของการพบอัตลักษณ์แห่งตนแย้งกับการไม่เข้าใจตนเอง

(Identity vs. Identity diffusion) ระยะเวลานี้เป็นขั้นตอนความขัดแย้งทางสังคมและจิตใจของมนุษย์มากที่สุด Erikson เชื่อว่าเป็นช่วงวิกฤตของชีวิตมนุษย์ เพื่อเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ ถ้าหากไม่สามารถแก้ไขภาวะวิกฤตให้ลุล่วงได้ วัยรุ่นผู้นั้นก็จะกลายเป็นวัยรุ่นที่มีอัตลักษณ์อันสับสนและกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพไม่มั่นคง นอกจากนี้แอร์ริคสันได้อธิบายว่าระยะนี้เด็กต้องการการละทิ้งสภาพความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ สภาพเช่นนี้ทำให้วัยรุ่นเกิดความขัดแย้งด้านสัมพันธภาพกับผู้ใหญ่กับเพื่อน ร่วมวัย เพื่อนต่างเพศ สังคม และเกิดความสับสนทางจิตใจอย่างรุนแรง บางครั้งต้องการเลียนแบบเพื่อนหรือบุคคลที่ตนนิยมหรือคงเอกลักษณ์ของตนเองและต้องการแสดงออกเป็นอิสระเต็มที่ หรือบางครั้งต้องการอยู่ในกรอบประเพณีระเบียบอย่างเข้มงวด เป็นต้น วัยรุ่นช่วงนี้จึงรู้สึกสับสนในการแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อรู้จักตนเองในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความชอบ ความสนใจ ปรัชญาในชีวิต อาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้วัยรุ่นจะต้องผสมผสานลักษณะเฉพาะตนในแง่มุมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของครอบครัว วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคม การพัฒนาตนที่สมบูรณ์ของวัยรุ่น การเข้าใจตัวตนอย่างแท้จริง เช่นเข้าใจจุดด้อย จุดเด่นของตน มีความรู้สึกจงรักภักดีต่ออุดมคติ ศาสนา วัฒนธรรม มีปรัชญาชีวิตของตน มีการยอมรับตนเอง เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เด็กคลายความสับสนในตนเอง จะช่วยให้เด็กพ้นช่วงวิกฤตในชีวิตไปได้ด้วยดี (Erikson. 1902 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2545 : 36)

2.1.2 วัยรุ่นตอนต้น (Early Ado Lescence)

มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจและความนึกคิด การเจริญเติบโตในระยะวัยรุ่นนี้ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ในด้านร่างกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และสิ้นสุดลงเมื่อได้ถึง “วุฒิภาวะของวัยรุ่น” ด้านจิตใจนั้นส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้มาจากความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย แม้ว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจะเป็นสิ่งปกติของเด็กทุกคน เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของเด็กแต่ละคนมักไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมด้วยเหตุผลนี้ทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดเด็กบางคนถึงแม้ว่าจะมีอายุในเกณฑ์วัยรุ่นก็ตาม ก็ยังไม่มีลักษณะ “พายุบุแคม” ของวัยรุ่นหรือลักษณะอื่นๆที่ควรเกิดขึ้นกับวัยรุ่นปรากฏให้เห็น

2.1.3 พัฒนาการของวัยรุ่น

เนื่องจากเป็นช่วงต่อของวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะต้น ๆ ของวัยรุ่น จะมีการเปลี่ยนแปลงมากทั้งทางร่างกายและอารมณ์ ช่วงระยะเวลาของความเป็นวัยรุ่นมีความไม่แน่นอน โดยถือเอาความพร้อมทางร่างกายหรือภาวะสูงสุดขีดของร่างกายเป็นเครื่องตัดสิน มีการเจริญเติบโตของระบบอวัยวะเพศสามารถทำงานได้เต็มที่ คือ ในเพศหญิงเมื่อมีประจำเดือนมาและในเพศชายจะมีการผลิตตัวสุจิครั้งแรก (สุชา จันทร์หอม. 2536 : 136) มีการแบ่งช่วงวัยรุ่นไว้แตกต่างกันหลายช่วงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความคาบเกี่ยวกันในเรื่องของระยะ พัฒนาการและช่วงอายุซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1) องค์การอนามัยโลก (WHO. 1997) แบ่งกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นอยู่ในช่วงระหว่าง 10–20 ปี

2) สไตน์เบิร์ก (Steinberg. 1993 : 5) แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นไว้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

2.1) วัยรุ่นตอนต้น ช่วงอายุระหว่าง 11 – 14 ปี

2.2) วัยรุ่นตอนกลาง ช่วงอายุระหว่าง 15 – 18 ปี

2.3) วัยรุ่นตอนปลาย ช่วงอายุระหว่าง 18 – 21 ปี

3) สุชา จันทรเอน (2539 : 9) แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ คือ

3.1) วัยรุ่นตอนต้น ช่วงอายุระหว่าง 13 – 15 ปี

3.2) วัยรุ่นตอนกลาง ช่วงอายุระหว่าง 15 – 18 ปี

3.3) วัยรุ่นตอนปลาย ช่วงอายุระหว่าง 18 – 21 ปี

4) ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545 : 329) แบ่งช่วงอายุวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ คือ

4.1) วัยรุ่นตอนต้น ช่วงอายุระหว่าง 12 – 15 ปี

4.2) วัยรุ่นตอนกลาง ช่วงอายุระหว่าง 16 – 17 ปี

4.3) วัยรุ่นตอนปลาย ช่วงอายุระหว่าง 18 – 25 ปี

5) Luella Cole (อ้างถึงใน สุชา จันทรเอน. 2542 : 136) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน แบ่งวัยรุ่นออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

5.1) วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 13 – 15 ปี สำหรับเด็กชายจะมีอายุระหว่าง 15 – 17 ปี

5.2) วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 15–18 ปี สำหรับเด็กชายจะมีอายุระหว่าง 17 – 19 ปี

5.3) วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 18–21 ปี ส่วนเด็กชายจะมีอายุระหว่าง 19 – 21 ปี

สำหรับเกณฑ์การศึกษาครั้งนี้ ใช้เกณฑ์อายุของวัยรุ่นตอนต้น (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2545) และเกณฑ์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542) โดยผู้วิจัยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเด็กนักเรียนกลุ่มอายุ 13 – 14 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.1.4 ลักษณะระยะต่าง ๆ ของวัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นและวัยรุ่น

1) วัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น (Puberty) หญิงอายุ 11–13 ปี และชาย 13–15 ปี เป็นระยะที่ร่างกายเริ่มการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ ทั้งในเด็กหญิงและเด็กชาย สำหรับเด็กหญิงนั้น การมีประจำเดือนครั้งแรก ส่วนเด็กชายนั้นไม่มีลักษณะบ่งชี้ชัดเจนเช่นเด็กหญิง แต่จะสังเกตได้จากสิ่งเหล่านี้ คือ การหลั่งอสุจิในครั้งแรก การมีขนตามอวัยวะเพศ น้ำเสียงที่พูดเปลี่ยนไปจากเดิม คือ ห้าวขึ้น

เด็กหญิงนอกจากมีประจำเดือนครั้งแรกแล้ว ส่วนสัต์ต่างๆของร่างกายยังเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะ การเปลี่ยนแปลงด้านอวัยวะเพศ และการเจริญเติบโตของทรวงอก เนื่องจากผลของฮอร์โมนไปบำรุงมากขึ้นในระยะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นนี้ เป็นระยะที่เดือนให้เห็นระยะของวัยรุ่นได้ใกล้เคียงเข้ามาแล้ว

2) วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และความนึกคิด การเจริญเติบโตในระยะวัยรุ่นนี้ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ในด้านร่างกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาและสิ้นสุดลงเมื่อได้ถึง “วุฒิภาวะของวัยรุ่น” ด้านจิตใจนั้นส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้มาจากความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย แม้ว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจะเป็นสิ่งปกติของเด็กทุกคน เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของเด็กแต่ละคนมักไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ด้วยเหตุผลนี้ทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดเด็กบางคนถึงแม้ว่าจะมีอายุในเกณฑ์วัยรุ่นก็ตาม ก็ยังไม่มีลักษณะ “พายุบุแคม” ของวัยรุ่นหรือลักษณะอื่น ๆ ที่ควรเกิดขึ้นกับวัยรุ่นปรากฏให้เห็น

3) วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) ระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น สภาพแวดล้อมใหม่และมีผลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็ก เด็กส่วนใหญ่จะคบเพื่อนที่มีรสนิยมคล้ายคลึงกัน หรือคนที่ถูกใจกัน เด็กเริ่มรู้จักปรับปรุงบุคลิกภาพเลียนแบบผู้ที่ตนยกย่อง ชอบทำสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จะเป็นเด็กไวต่อความรู้สึก มีความกระวนกระวายใจต่อคำพูดที่กล่าวออกไป

4) วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) พัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์ โดยระยะนี้มักมีการพัฒนาทางด้านจิตใจมากกว่าทางร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกี่ยวกับความนึกคิดและปรัชญาชีวิต เด็กวัยรุ่นตอนนี้ ปรับปรุงร่างกายของตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมมากยิ่งขึ้น โดยพยายามหัดตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดความมั่นคงด้วยตนเอง

ผู้วิจัยสนใจศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเด็กนักเรียนกลุ่มอายุ 13-14 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น Erikson อธิบายว่า วัยรุ่นช่วงอายุประมาณ 13-20 ปี อยู่ในขั้นที่ 5 ของพัฒนาการของมนุษย์ คือ เป็นช่วงวัยของการพบอัตลักษณ์แห่งตนแย้งกับการไม่เข้าใจตนเอง (Identity vs. Identity diffusion) ระยะนี้เป็นขั้นตอนความขัดแย้งทางสังคมและจิตใจของมนุษย์มากที่สุด Erikson เชื่อว่าเป็นช่วงวิกฤตของชีวิตมนุษย์ ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ ถ้าหากไม่สามารถแก้ไขภาวะวิกฤตให้ลุล่วงได้ วัยรุ่นผู้นั้นก็จะกลายเป็นวัยรุ่นที่มีอัตลักษณ์อันสับสนและกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพไม่มั่นคง ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นดังนี้

ระยะวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence)

ระยะวัยรุ่นตอนต้นนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาจึงขออธิบายลงรายละเอียดในพัฒนาการแต่ละด้านดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

อายุระหว่าง 10 – 15 ปี เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นโดยเฉพาะตอนต้น Pubertal Phase เด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างมากในช่วงระยะ 11–13 ปี ฮอโมนทางเพศเริ่มทำหน้าที่เพิ่มขึ้นทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย เมื่ออายุประมาณ 8–10 ปีมาแล้ว พอเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้นจะพบว่าเด็กมี Growth Spurt เด็กจะเติบโตรวดเร็วโดยเฉพาะส่วนคอ แขนขา มากกว่าลำตัว ทำให้เด็กมีลักษณะกึ่งก้าง เด็กมีกล้ามเนื้อเพิ่ม มีไขมันสะสมในที่ต่าง ๆ เด็กหญิงจะขยายส่วนเต้านม และสะโพก ในขณะที่ผู้ชายจะขยายส่วนไหล่ แต่ไขมันตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในผู้ชายจะลดลง แต่อาจเจริญเติบโตไม่พร้อมกันหรือไม่เป็นไปตามขั้นตอน แต่จะเจริญเท่ากันในระยะท้ายของวัย ระยะการเจริญนี้เด็กจะกินจุและนอนมากขึ้น ร่างกายต้องการพักผ่อน และแคลอรีมากกว่าเดิม ต่อมฮอโมน Pituitary Gland และ Hypothalamic Region เจริญขึ้นหลัง Growth Hormone, Gonadotropic Hormone Adreno Corticotropic Hormone เพิ่มขึ้น ทำให้กระตุ้นต่อมอวัยวะเพศให้หลั่งฮอโมน เป็นผลให้อวัยวะเพศเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงในรูปร่าง เช่น เด็กหญิงมีเต้านมขยายตัวเพิ่มขึ้น มีขนรักแร้และที่อวัยวะเพศมีประจำเดือน เด็กชายจะมีอวัยวะเพศขยายใหญ่ขึ้น และมีการหลั่งน้ำหรือการฝืนเปียก (Seminal Emission) เด็กบางคนอาจวิตกกังวลกับรูปลักษณ์ของตน โดยเฉพาะต่อมไขมันใต้ผิวหนังและต่อมเหงื่อทำงานมากขึ้น ทำให้เป็นสิว กลิ่นตัว การที่เด็กเจริญเติบโตเร็ว หรือช้านั้นมีผลกระทบต่อด้านจิตใจ เด็กที่เติบโตเร็วจะรู้สึกอึดอัดประหม่าต่อการล้อเลียน และสายตาผู้ชาย เพราะสภาพจิตใจยังเป็นเด็กไม่พร้อมรับสภาพการเป็นสาว จึงมักขี้อาย สมยอม และเป็นผู้ตามไม่กว้างขวางเหมือนเด็กที่เติบโตช้ากว่าที่มีเวลาค่อย ๆ เตรียมตัว เตรียมใจเข้าสู่วัยรุ่น ตรงกันข้ามเด็กชายที่เติบโตเข้าสู่วัยรุ่นเร็ว จะมีความสามารถในด้านกีฬา ฟังตนเอง และเป็นผู้นำได้ดีกว่ากลุ่มเพื่อนชายที่โตช้า

การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (Masturbation) เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยการลูบคลำสำรวจอวัยวะเพศ เป็นการสร้างความรู้จักคุ้นเคยกับอวัยวะเพศของตนเองวิธีหนึ่ง เด็กชายวัยรุ่นส่วนใหญ่จะปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศโดยการสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเอง ซึ่งไม่ได้ถือเป็นเรื่องเสียหายต่อร่างกาย ถ้าเด็กไม่ได้หมกมุ่นทำเกินไป ควรให้เด็กเข้าใจว่าแม้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติก็ตาม เขาควรจะใช้วิธีคลายเครียดอย่างอื่นแทน เช่นการออกกำลังกายซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในวัยนี้ และช่วยไม่ให้รู้สึกอายนหรือเข้าใจผิดในเรื่องนี้ (วันเพ็ญ บุญประกอบ. 2545 : 22)

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ

การสนใจตนเอง ในวัยรุ่นตอนต้นเด็กจะหันมาสนใจในรูปร่างหน้าตาของตนเองมากขึ้น มีความกังวลกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายตนเอง และกลัวว่าจะแตกต่างจากคนอื่น เด็กไว้นี้จะไวต่อคำวิจารณ์ สายตา ท่าทีของผู้อื่น กลัวการถูกตำหนิ และการค่อนข้างอด เปรียบเทียบ ไม่ชอบให้ใครพูดถึง เด็กจึงจำเป็นต้องทำตามเพื่อน และปฏิบัติคล้าย ๆ หมู่เพื่อน เช่น การแต่งตัวตามสมัยนิยม เป็นต้น

ความต้องการเป็นอิสระ วัยนี้เป็นระยะที่เด็กมีความต้องการเป็นตัวของเขาเอง และแยกเป็นอิสระ พึ่งตนเอง (Secondary Separation Individuation) ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่มาจัดการ หรือออกคำสั่งควบคุม ส่วนใหญ่แล้วเด็กวัยนี้จะทำอะไรได้ด้วยตนเองแล้วมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น รู้จักตกลงใจ ตัดสินใจเรื่องส่วนตัวบางอย่างได้ เด็กจะวางตัวห่างพ่อแม่ ไม่ค่อยอยากไปไหนมาไหนด้วย และมักแยกตัวอยู่ตามลำพัง เริ่มวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นไม่ตรงกับพ่อแม่ อันเป็นเหตุให้เกิดการขัดแย้งกันได้บ่อย ๆ โดยเฉพาะกับแม่ แต่ถึงกระนั้นเด็กก็ยังต้องการความสนใจ ความเอาใจใส่อยู่เป็นครั้งคราว ถ้าไม่ได้รับก็จะแสดงความขุ่นเคือง ไม่พอใจ การที่เด็กวัยนี้เข้ามาแย่งเข้าหรือโต้เถียงกับแม่ จะเป็นลักษณะที่เขายังต้องการความใกล้ชิดอยู่ แต่แสดงแตกต่างไปจากวัยเด็กเล็ก เด็กมีความสับสน กังวลในเบื้องต้น ระหว่างความต้องการเป็นอิสระกับความกลัวการรับผิดชอบและพึ่งตนเองตามลำพัง ลักษณะหลายอย่างจะคล้ายอนุบาล เป็นการรื้อฟื้น Oedipal Conflict ทำให้เด็กหญิงมีการแสดงขัดแย้งกับแม่ได้บ่อย เด็กทั้งสองเพศจะหันเข้าหาพ่อมากขึ้น ให้ความนับถือเชื่อฟังและให้เป็นที่ปรึกษา ในขณะที่เดียวกันเด็กจะหันเข้าหาเพื่อนมากขึ้น และสนใจรับฟังคนนอกครอบครัว นับถือความคิดของครู และญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนเริ่มสนใจบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม (วันเพ็ญ บุญประกอบ. 2545 : 23)

3. การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์

ในช่วงต้นของวัยรุ่น เด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ง่าย และบางครั้งโดยที่ไม่มีเหตุผลเด็กอาจมีความวิตกกังวล หงุดหงิด ไม่สบายใจ เครียดหรืออารมณ์เศร้าเกิดขึ้นได้ ความรู้สึกไม่แน่นอน หวั่นไหวง่าย สับสน ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของวัยที่กำลังผ่านจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ นั้นพบได้เสมอ วัยรุ่นอาจแสดงกิริยาอาการรุนแรง บางคนถึงก้าวร้าวกับผู้ใหญ่ พุดจาไม่น่าฟัง อากัปกิริยากระแทกกระทั้น ทำให้วัยรุ่นมีปัญหาเกี่ยวกับพ่อแม่พี่น้องได้บ่อย ๆ ระยะวัยรุ่นตอนต้นจะทำให้เด็กมีอารมณ์ พฤติกรรมถอยหลังได้ เช่น ชอบแย่งแย่งของ ทะเลาะกับคนอื่น ติดพึ่งพาแม่มากขึ้น ไม่อยากทำอะไรจนดูเป็นขี้เกียจแยกตัวเอง โกรธง่าย กังวลง่าย แต่บางขณะก็ดูเป็นผู้ใหญ่ขึ้น รับผิดชอบได้บ้าง ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่มาบอกมาบังคับ หรือบงการ วัยช่วงนี้เป็นวัยที่จะมีความเครียด ความกังวลได้หลายอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและฮอร์โมนอวัยวะเพศ การต่อสู้กับจิตใจที่อยากเป็นอิสระ ทำอะไรเองได้ กับความกลัวที่ต้องเผชิญเหตุการณ์ตามลำพัง และมีความรับผิดชอบ การปรับตัวกับเพื่อน และการคบเพื่อนต่างเพศ การปรับตัวต่อชั้นเรียนที่เติบโตขึ้นในชั้นมัธยม บางคนต้องเปลี่ยนโรงเรียน และเพื่อนใหม่ อารมณ์วัยรุ่นจึงค่อนข้างวู่วามและเป็นไปรวดเร็ว บางคนมีลักษณะก้าวร้าว (วันเพ็ญ บุญประกอบ. 2545 : 24)

4. การพัฒนาทางด้านสติปัญญา และความคิด

เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่น เด็กมีความคิดเปลี่ยนจากรูปธรรมเป็นนามธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ความคิดเพิ่มกว้างขวางขึ้น เข้าใจตามความเป็นจริงได้มากขึ้น และสามารถคิดในเชิงทฤษฎี เป็นเหตุเป็นผล มีสมมติฐานและพิสูจน์ความจริง Piaget เรียกความคิดชนิดนี้ว่า Formal Operation เด็กสามารถจินตนาการเข้าใจโมทัศน์ (ความคิดรวบยอด) ที่ลึกซึ้งขึ้นได้ สามารถวิจารณ์ เปรียบเทียบบรรยายได้ละเอียดขึ้น รู้จักคิดแก้ปัญหาได้เอง รู้จักตั้งสมมติฐาน พิสูจน์ในแง่มุมต่าง ๆ ดึงเอาข้อมูลมาสรุปเป็นเหตุผล สนใจเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์ ปรวิทยา วิทยาศาสตร์ ศาสนา คุณธรรม และในเรื่องอื่น ๆ แต่เด็กวัยรุ่นจะจริงจังกับความคิดของตนเองและยึดเอาเป็นเลิศและถูกต้อง (Idealism) เด็กจึงแสดงอาการรุนแรงและลุ่มหลง มีความเชื่อมั่นอย่างเอาเป็นเอาตาย บางคนถึงกับเลิกสิ่งเก่า ๆ และรับบทความหรือค่านิยมใหม่บางคนจะยึดถือ Idealism นี้ไปจนโต ถ้าเด็กสามารถนำความคิดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ที่ดีจะช่วยให้เขาดำเนินชีวิตไปถูกต้อง เด็กบางคนชอบศิลปะจะแสดงความคิดเชิงศิลป์ออกมาทางวาดรูป รูปปั้น แต่งโคลง กลอน นิยาย ฯลฯ หรือชอบเชิงวิทยาศาสตร์ จะประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ ๆ ได้ เด็กจะทุ่มเทความสนใจของตนอย่างจริงจัง จึงทำให้เด็กอาจถูกดึงไปเป็นกำลัง ไปเป็นพวกในเรื่องลัทธิต่าง ๆ และในเรื่องการเมือง เป็นต้น เด็กวัยรุ่นจะแสดงออกอย่างรุนแรงและประกอบกับวัยรุ่นมีความโน้มเอียงที่จะคิดหรือมองสิ่งรอบตัวในด้านลบ คิดถึงความด้อยสามารถของตนเมื่อเทียบกับผู้ที่โตกว่า อันทำให้ถูกชักนำง่ายไปในทางที่ไม่ดี เช่น การทดลองในสิ่งต่าง ๆ หรือเข้ากลุ่มเข้าพวกที่ต่อต้านสังคม (ดวงใจ กสานติกุล. 2538 : 40-51)

5. การพัฒนาทางด้านสังคม

การมีเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาด้านสังคมและอารมณ์ เด็กวัยรุ่นชั้นประถมจะต้องรู้จักคบเพื่อน มีเพื่อนสนิท มีเพื่อนเล่น เพื่อเตรียมตัวต่อไปในการปรับตัวเข้าวัยรุ่น มีการศึกษาว่าถ้าเด็กวัยรุ่นเรียนไม่มีเพื่อนจะเป็นข้อบ่งชี้ถึงการปรับตัวอย่างลำบากต่อไปในวัยรุ่น การมีเพื่อนส่งเสริมให้เด็กมีความรู้สึกมั่นใจ เข้มแข็ง มีพลังอำนาจ มีพวกการยอมรับของเพื่อนและคลุกคลีในหมู่เพื่อน จึงเสริมความภาคภูมิใจและเอกลักษณ์หรือภาพพจน์ต่อตนเองที่ดี วัยรุ่นจะเลือกคบเพื่อนที่มีลักษณะคล้ายๆตน และมีอะไรทำด้วยกันได้ การให้เป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนวัยรุ่นจึงจำเป็นต้องมีลักษณะคล้ายหรือเหมือนกลุ่มเพื่อนของตน เช่น การพูดจา กิริยาท่าทาง การแต่งตัว ความชอบ (วันเพ็ญ บุญประกอบ. 2545 : 25)

ฉะนั้นจะพบว่าวัยรุ่นตอนต้นมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเด็กผู้หญิงมีประจำเดือน เด็กผู้ชายมีหลังน้ำหรือฝันเปียก ซึ่งพร้อมที่จะมีเพศสัมพันธ์อันจะนำมาด้วยการตั้งครรรค์ ถ้าวัยรุ่นตอนต้นระยะนี้ไม่ได้เข้าใจกลไกธรรมชาติของร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น บิดามารดา จะต้องมีการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกและครูประจำชั้น มีการสอนเรื่องเพศสัมพันธ์ให้กับวัยรุ่น เพื่อเป็นการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม

2.2 พฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น

คำว่า “พฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ณัฐนันท์ วิชัยรัมย์ (2545 : 8-9) ให้ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ว่า หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมก่อนวัยอันควร ใน 6 ด้าน คือ การใช้สารเคมี กระตุ้นอารมณ์ทางเพศและการดื่มของมึนเมา การเที่ยวสถานเริงรมย์และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนในลักษณะกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ การแต่งตัวสัมผัสระหว่างชายหญิงในเชิงคู่สาว การอยู่กับเพศตรงข้ามตามลำพัง และการแต่งกายที่ล่อแหลม

สุวรรณมา เรื่องกาญจนเศรษฐ์ (2551) พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น นอกจากนี้วัยรุ่นยังรับรู้เรื่องเพศได้หลายช่องทางมากขึ้น โดยเฉพาะทางสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือต่าง ๆ วิชิตีลามกที่เน้น การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่แสดงให้เห็นผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาภายหลัง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นอีกว่า ไม่ต้องรับผิดชอบกับการกระทำ เมื่อวัยรุ่นดูแล้วก็จะกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ทางเพศที่รุนแรงกว่าผู้ใหญ่ การใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ทันสมัยถ่ายทอดวัฒนธรรมทางเพศของทางตะวันตกต่อไปให้เพื่อน ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้น เมื่อวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์มากขึ้นผลก็คือการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาคือ ความเสี่ยงที่จะมีการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ และการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 10 ของการตั้งครรภ์ในแต่ละปีของประชากรทั่วโลก อยู่ในช่วงวัยรุ่นและพบว่ามีวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี ถึง 14 ล้านคนที่ให้กำเนิดบุตร ซึ่งทำให้เด็กต้องออกจากโรงเรียนหรือแต่งงาน (Senanayake and Fanlkner. 2003 ; UNFPA. 2003)

2.3 ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์

เมื่อวัยรุ่นจะแสดงออกและมีพฤติกรรมทางเพศอย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ขึ้นกับปัจจัยหลายด้านรอบ ๆ ตัววัยรุ่น รวมทั้งปัจจัยที่จะทำให้เกิดปัญหา (Risk Factor) และปัจจัยที่จะช่วยป้องกันปัญหา (Protective Factor) (AAP. 2001 : 108 ; 498-502) ดังนี้

1) ตัววัยรุ่นเอง (Individual Factor)

ปัจจัยเสี่ยง

- เป็นหนุ่มเป็นสาวเร็วตั้งแต่อายุน้อย คือ โตแต่ตัว แต่ใจยังเป็นเด็ก (Body - Mind Gap) ยังไม่ถึงพร้อมของวุฒิภาวะทางความคิด อารมณ์ และการตัดสินใจ
- ปัญหาทางอารมณ์ (Emotional Distress)
- เคยถูกรังแกทำทารุณกรรมทั้งทางกายและทางเพศ (Physical and Sexual Abuse)
- เสพสารเสพติด (Alcohol/Substance Abuse)
- หุนหันพลันแล่น (Impulsive)

- ขาดความรักความอบอุ่น (Unmet Intimacy Needs)
- ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ขาดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (Low Self-esteem)

ปัจจัยที่จะช่วยป้องกัน

- ได้รับการดูแลเอาใจใส่ อบรมให้มีค่านิยม ทักษะที่ดีที่ถูกต้อง และมีความรับผิดชอบ
- มีความมั่นใจในตัวเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและดูแลจัดการตนเองได้อย่างเหมาะสม

เมื่อมีความรู้สึกทางเพศ (Sexual Self-efficacy)

- มีทักษะ มีโอกาส มีทางเลือกที่ดี ๆ ในชีวิต
- มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ตามขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ

2) เพื่อน (Peers)

ปัจจัยเสี่ยง

- เพื่อน ๆ มีแฟนกันตั้งแต่อายุยังน้อย
- การมีเพศสัมพันธ์ถือเป็นเรื่องปกติในกลุ่มเพื่อน
- มีแรงท้าทาย กดดัน ชักจูงจากเพื่อน ๆ (Peer Pressure)
- มีการใช้แอลกอฮอล์และสารเสพติดเป็นประจำในกลุ่มเพื่อน
- ต้องการเด่น ดั่ง (Popularity)

ปัจจัยที่จะช่วยป้องกัน

- เพื่อนมีสัมพันธภาพอันดีกับครอบครัว
- รู้จักป้องกันและมีความรับผิดชอบ

3) โรงเรียน (School)

ปัจจัยเสี่ยง

- หนีเรียน ลาออกจากโรงเรียน ไม่อยู่ในระบบการศึกษา

ปัจจัยที่จะช่วยป้องกัน

- มีการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษาในโรงเรียน
- มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกีฬา และสนทนากาที่หลากหลายทำให้วัยรุ่น

อยากไปโรงเรียนและเรียนรู้ทักษะชีวิต สอนให้รู้จักคิดและตัดสินใจให้ถูกต้อง รู้จักหลีกเลี่ยงปฏิเสธ และรู้จักจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสมและไม่เกิดอันตราย

- ไปโรงเรียนสม่ำเสมอ มีความรับผิดชอบและผลการเรียนดี

4) ครอบครัว (Family)

ปัจจัยเสี่ยง

- พ่อแม่ด้อยการศึกษา ขาดความรู้ ยาจน
- พ่อแม่ไม่มีความคาดหวังในตัวลูก ไม่เชื่อว่าลูกมีความสามารถ (Low Parental Expectation)
- ทักษะที่ปล่อยปละละเลย และยินยอมให้มีแฟน มีเพศสัมพันธ์ (Permissive Attitude

Toward Sex)

- มีการฆ่าตัวตายหรือพยายามฆ่าตัวตายในครอบครัว
- พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี กินเหล้า สูบบุหรี่ เที่ยวกลางคืน สำส่อน
- ขาดสัมพันธภาพอันดีในครอบครัว ขาดทักษะในการพูดคุยสื่อสาร ทำให้ไม่กล้าพูด ไม่กล้าถาม ไม่กล้าเล่า

ปัจจัยเสี่ยงที่จะช่วยป้องกัน

- มีความรัก ความอบอุ่น มีความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว
- มีความหวังที่ชัดเจนที่จะให้วัยรุ่นหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
- ให้ความสำคัญและมีความคาดหวังที่ชัดเจนที่จะให้วัยรุ่นมีการศึกษาที่ดี และสำเร็จการศึกษาในระดับสูงสุดตามความสามารถ
- พ่อแม่มีการติดตามและชี้แนะกับวัยรุ่นสม่ำเสมอ

5) สังคม ชุมชน หมู่บ้าน (Community/Neighborhood)

ปัจจัยเสี่ยง

- ยาจน เป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นแหล่งอบายมุข
- ด้อยการศึกษา
- ย้ายถิ่นที่อยู่บ่อย
- อัตราหย่าร้างสูง
- สื่อต่าง ๆ ขาดความรับผิดชอบ ยั่วยุ มอมเมา ขาดการชี้แนะ

ปัจจัยที่จะช่วยป้องกัน

- มีความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมที่ดีงามถูกต้อง มีเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ
- มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนในชุมชน ช่วยกันสอดส่องดูแลเอาใจใส่
- อัตราการตั้งครรภในวัยรุ่นต่ำ
- ปลอดภัยจากอบายมุข

6) พฤติกรรมทางเพศในวัยรุ่น

วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ (Sexual Active) ด้วยเหตุผลความรู้สึก ความต้องการที่ต่าง ๆ กัน เช่น

- ได้รับแรงกดดัน ชักจูง จากเพื่อน ๆ (Peer Pressure)
- ต้องการความใกล้ชิด ความรัก (Experience Affective/Closeness)
- รู้สึกว่าตนเองโตแล้ว (To Feel Grown Up)
- อยากลอง อยากหาประสบการณ์ (For Experimentation)
- ทำแล้วรู้สึกดี (Feel Good)

7) พฤติกรรมที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ และการถูกล่วงละเมิดทางเพศ

- การดูสื่อภาพลามก วิดีโอลามก หรือภาพยนตร์ลามกต่าง ๆ
- การอยู่ใกล้กับเพศตรงข้ามในที่รโหฐาน
- การจับต้องสัมผัสร่างกายของเพศตรงข้าม
- การอยู่ในที่เปลี่ยว
- การเที่ยวเตร่ การเที่ยวกลางคืน
- การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม
- การดื่มสุรา ของมีเมา หรือใช้สารเสพติด

พฤติกรรมทางเพศจะค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากการพูดคุยในระยะห่าง (distant) → ใกล้ชิด → (intimate) → จับมือถือแขน (holding) → กอดจูบ (kissing) → ลูบคลำ (light petting : above-the-waist) → heavy petting : below-the-waist → ร่วมเพศ (intercourse)

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ได้แก่ ปัจจัยภายในของวัยรุ่นเอง คือ ค่านิยมทางเพศที่เปลี่ยนแปลงไป ยอมรับการมีเพศสัมพันธ์มากขึ้น และปัจจัยแวดล้อมภายนอก คือ การดื่มเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์ เพราะจะทำให้ไม่สามารถควบคุมสติ ขาดความยับยั้งคิด อาจทำให้มีเพศสัมพันธ์ได้ง่าย การเปิดรับสื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความต้องการทางเพศ และตามพัฒนาการของวัยรุ่น เป็นวัยที่อยากรู้อยากลองต้องการหาประสบการณ์ใหม่ ๆ จึงอาจทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ได้ การเที่ยวสถานเริงรมย์ การเที่ยวกลางคืน การอยู่ตามลำพังกับเพื่อนต่างเพศ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ว่า หมายถึง การประพฤติกหรือปฏิบัติพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ประกอบด้วยพฤติกรรม 4 ด้าน ได้แก่ การดื่มเครื่องดื่มที่แอลกอฮอล์ การแตะต้องสัมผัสระหว่างชาย หญิงในเชิงชู้สาว การเที่ยวสถานเริงรมย์ และการเปิดรับสื่อที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ

8) การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์

การดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ เช่น ไวน์ เบียร์ สุรา เป็นต้น เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์นั้นเป็นชนิดเอทิลแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นแอลกอฮอล์ที่ได้จากธัญพืช เช่น ผลไม้ เมล็ดพืช ข้าว แป้ง หรือน้ำตาลจากพืชและผลไม้ เป็นต้น เมื่อวัยรุ่นดื่มเข้าไปแล้วจะส่งผลต่อสมอง และประสาทโดยไปก่อกการทำงานของระบบประสาท ถ้าดื่มเข้าไปในปริมาณน้อยจะเป็นเหมือนตัวกระตุ้นทำให้รู้สึกปลอดโปร่ง เกิดความรู้สึกสุขมากกว่าทุกข์ พุดคล่อง ไม่เขินอาย แต่ถ้าดื่มไปในปริมาณมากจะทำให้ขาดสมาธิ การรับรู้ลดลง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ความกลัวต่าง ๆ ลดลง และยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดอารมณ์เพศขึ้นได้ ในปัจจุบันวัยรุ่นไทยมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ในช่วงงานเทศกาล งานสังสรรค์ของกลุ่มและวัยรุ่นบางกลุ่มนั้นนิยมไปเที่ยวกลางคืน ตามสถานบันเทิงต่าง ๆ ในสถานบันเทิงส่วนใหญ่มีการจำหน่ายเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์อยู่ด้วย เสมอพบว่าหลังจากที่วัยรุ่นได้ดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์แล้ว ส่วนใหญ่จะจบลงด้วยการมีเพศสัมพันธ์ สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มีผู้ศึกษาดังนี้

สมพร สิทธิสงคราม และคณะ (2551 : 136-137) ได้ศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.40 มีอายุระหว่าง 15-18 ปี อายุเฉลี่ย 17.47 ปี โดยอายุที่พบมากที่สุด คือ 18 ปี ร้อยละ 65.10 กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 58.80 กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นอันตราย ร้อยละ 49.41 ที่เสี่ยงต่ออันตรายสูง ร้อยละ 20 และเสี่ยงต่ออันตรายน้อย ร้อยละ 30.59 กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับต่ำ ร้อยละ 56.86 และในระดับสูง ร้อยละ 43.14 กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับสูง ร้อยละ 53.73 และในระดับต่ำ ร้อยละ 46.27 กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนและควบคุมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับสูง ร้อยละ 53.73 และในระดับต่ำ ร้อยละ 46.27 กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนและควบคุมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากพ่อแม่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 58.43 ระดับสูงหรือมีการควบคุมต่ำ ร้อยละ 38.04 ระดับต่ำหรือมีการควบคุมสูง ร้อยละ 3.53 กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อกลุ่มตัวอย่างในระดับสูง ร้อยละ 80.78 ระดับปานกลาง ร้อยละ 19.22 สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อกลุ่มตัวอย่างในระดับปานกลาง ร้อยละ 75.69 ระดับสูง ร้อยละ 22.35 และระดับต่ำ ร้อยละ 1.96

พรรณรัตน์ เกรียงวัฒนา (2552) ศึกษาสภาพแวดล้อมและเจตคติรวมถึงแนวโน้มการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนจาก 40 โรงเรียนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ พบว่า เด็กไทยส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.40 มีสภาพแวดล้อมบุคคลที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ในระดับที่น่าวิตก โดยมีคนในครอบครัว ร้อยละ 78.6 เพื่อนบ้าน ร้อยละ 82.70 และครูในโรงเรียน ร้อยละ 29.00 ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้มีผลต่อเจตคติและความสนใจที่จะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่นเดียวกับการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่ายและจากสื่อโฆษณา ผู้ใช้ไปซื้อและแนะนำให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มากที่สุด คือ

บิดา ผลการศึกษานี้เสนอแนะให้เห็นความสำคัญในการปกป้องเด็กวัยรุ่น โดยเน้นที่การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของเด็กที่เต็มไปด้วยเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ ทั้งสิ่งแวดล้อมบุคคล สถานที่และสื่อ ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันการเข้าถึงเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ในอนาคต

ชฎิล สมรภูมิ (2554) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและแนวทางป้องกันพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ของนักเรียนวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการตี้มแอลกอฮอล์ ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ และแนวทางป้องกันพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ของนักเรียนวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนวัยรุ่นใน 19 จังหวัด ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,008 คน และผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 31 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการควบคุมเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ประกอบการร้านค้าเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ จากผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์แบบเสี่ยงต่ำร้อยละ 55.4 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มี 4 ปัจจัย ได้แก่ทัศนคติต่อการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ 3.89 การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมีขนาดอิทธิพล เท่ากับ -1.17 การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนมีขนาดอิทธิพล เท่ากับ 1.15 และตัวแบบการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.85 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมกรรมการตี้มแอลกอฮอล์มี 5 ปัจจัย ได้แก่ การตลาดเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ 1.46 และผ่านความคาดหวังจากการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ .99 การสนับสนุนจากเพื่อนที่ตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ 1.88 การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาดอิทธิพล .64 การเข้าถึงแหล่งซื้อขายเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความคาดหวังจากการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ .09 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และความคาดหวังจากการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ที่ระดับ .66 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ มี 1 ปัจจัย ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมีอิทธิพลทางต่อพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาด เท่ากับ -1.17 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติต่อการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ .64 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 (5) แนวทางป้องกันพฤติกรรมกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ของนักเรียนวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการควบคุมเครื่องตี้มแอลกอฮอล์จังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการ จำหน่ายเครื่องตี้มแอลกอฮอล์และผู้ประกอบการหอพัก

ในการป้องกันปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ร่วมกับการบังคับใช้กฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และกฎหมายคุ้มครองเด็ก

Huckle et al. (2008) ศึกษาความหนาแน่นของจุดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สัมพันธ์กับการดื่มและเมาของวัยรุ่น ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของกลุ่มประชากรที่มีอายุระหว่าง 12-17 ปี ซึ่งมีอายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่กฎหมายประเทศนิวซีแลนด์กำหนดให้สามารถซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ ข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ในงานวิจัยนี้ คือ ความหนาแน่นของจุดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การไม่ปฏิเสธการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ผู้อายุต่ำกว่าเกณฑ์ (โดยให้ผู้ที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์ลองเข้าไปซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากจุดจำหน่ายต่าง ๆ) สภาพเศรษฐกิจและสังคม และการสำรวจโดยใช้โทรศัพท์ ประชากร ตัวอย่างของงานวิจัยนี้เท่ากับ 1,179 คน มีอายุระหว่าง 12-17 ปี ปัจจัยที่สามารถคาดหมายหลายรูปแบบการดื่มของวัยรุ่นมี ดังนี้ 1) ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในแต่ละครั้งปัจจัยที่สามารถคาดหมาย คือ ความถี่ของการได้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากคนใกล้ชิด (ผู้ปกครอง เพื่อน และคนอื่น ๆ) เชื้อชาติ อายุ และความหนาแน่นของจุดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 2) ความถี่ของความถี่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ปัจจัยที่สามารถคาดหมาย คือ ความถี่ของการได้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากคนใกล้ชิด การซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยตนเอง อายุ เชื้อชาติ และความหนาแน่นของจุดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3) ความถี่ของการเมาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ปัจจัยที่สามารถคาดหมาย คือ ความถี่ของการได้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากคนใกล้ชิด การซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยตนเอง เชื้อชาติ อายุ เพศ และความหนาแน่นของจุดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลการศึกษานี้คล้ายกับผลการศึกษาในอดีตที่แสดงให้เห็นว่าความหนาแน่นของจุดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สัมพันธ์กับปริมาณการดื่มในแต่ละครั้งและความถี่ของการเมาในกลุ่มวัยรุ่น โดยเฉพาะในเด็กระดับชั้นมัธยมปลาย การได้รับใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ง่ายขึ้น ทำให้น่าเป็นห่วงว่าวัยรุ่นจะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเมามากขึ้น

จึงสรุปได้ว่า การดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ น่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ เพราะการดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ จะทำให้ไม่สามารถคุมสติขาดความยับยั้งชั่งใจ และถูกชักจูงให้มีเพศสัมพันธ์ได้ง่าย ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ได้ กล่าวคือนักเรียนที่ดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ จะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์มากกว่านักเรียนที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์

9) การตะตองสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงในเชิงชู้สาว

ธรรมชาติของมนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมและถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การใช้ชีวิตร่วมกันของชายและหญิง ซึ่ง เนสส์ และฟิชเชอร์ (Nass and Fisher. 1988 : 80-81 อ้างถึงใน อนงค์ ชีระพันธ์. 2544 : 40) ได้กล่าวถึงการลำดับความสัมพันธ์ทางเพศของวัยรุ่นไว้ว่า มักจะเริ่มต้นจากการเที่ยว

เกี่ยวกับเพื่อนสนิทบางคนในกลุ่มเดียวกันก่อน ต่อมาจะเป็นเกี่ยวกับเพื่อนทั้งสองเพศเป็นกลุ่ม หรือนัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน จากนั้นจะเป็นการนัดเกี่ยวกับคู่อริ (Dating) เพื่อที่จะได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดสนิทสนมและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยพฤติกรรมทางเพศจะเริ่มต้นจากการจับมือ การจูบ การโอบกอด การเดินร่าใกล้ชิดและวัยรุ่นชายอาจมีพฤติกรรมที่เกินขอบเขต โดยการแตะต้องลูบคลำร่างกายของฝ่ายหญิงทั้งระดับท่อนบนและท่อนล่าง ซึ่งการที่วัยรุ่นหญิงเปิดโอกาสให้เพศตรงข้ามถูกเนื้อต้องตัว และมีการเล้าโลมได้ ร่วมกับความรูสึกทางเพศซึ่งเป็นแรงขับตามธรรมชาติอยู่แล้ว จะเป็นขั้นแรกที่น่าไปสู่การมีเพศสัมพันธ์กันที่สุดในที่สุด

ในช่วงของการนัดหมายและการไปมาหาสู่กันนั้น ชายหญิงจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันตามกระบวนการและขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์ภาพที่มีต่อกัน ซึ่งจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ (Muuss, 1996 : 236-238 อ้างถึงใน จันทรวีภา ดิลกสัมพันธ์, 2543 : 10) พฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยการจัดลำดับจากพฤติกรรมที่น้อยที่สุดไปยังพฤติกรรมที่มากที่สุดของความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง มี 8 ลักษณะ ได้แก่ ไม่มีการถูกเนื้อต้องตัวกัน มีการจูบที่หน้าผากหรือหอมแก้มเบา ๆ ตอนกลางคืน มีการโอบกอดและการจูบเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่บ่อยครั้ง มีการโอบกอดและจูบที่ลึกซึ้งเพิ่มขึ้น มีการกอดรัด มีการกอดรัดอย่างหนักหน่วง มีการสำรวจความรักใคร่ให้กันและกัน และมีเพศสัมพันธ์กันที่สุดในที่สุด จากการศึกษาของ อรุษา จันทรวีจุ (2544 : 130) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่าการแตะต้องสัมผัสระหว่างชายหญิงในเชิงชู้สาว มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาการแตะต้องสัมผัสระหว่างชายหญิงในเชิงชู้สาว พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการแตะต้องสัมผัสระหว่างชายหญิงในเชิงชู้สาวมีเพศสัมพันธ์ถึงร้อยละ 25.3 ในขณะที่นักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมการสัมผัสแตะต้องระหว่างชายหญิงในเชิงชู้สาวมีเพศสัมพันธ์ถึง ร้อยละ 1.7 นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ประพิมพร อ้นพาพรหม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนเคยจับมือถือแขนกับคู่อริหรือเพศตรงข้าม ร้อยละ 66.8 โดยมีสาเหตุมาจากความรักความสนใจเป็นส่วนมาก ร้อยละ 29.30 และนักเรียนเคยกอดจูบกับคู่อริหรือเพศตรงข้าม ร้อยละ 40.8 สาเหตุของการกอดจูบคู่อริหรือเพศตรงข้าม ร้อยละ 40.8 สาเหตุของการกอดจูบคู่อริหรือเพศตรงข้ามส่วนมากเกิดจากความรักความสนใจ ร้อยละ 25.90 และสถานที่ที่นักเรียนกอดจูบกับคู่อริหรือเพศตรงข้ามส่วนมาก คือ ที่พัก ร้อยละ 58.90 รองลงมา คือ โรงภาพยนตร์ ที่สาธารณะ ที่อื่น ๆ และสถานศึกษา ร้อยละ 21.46, 11.87, 5.02 และ 2.74 ตามลำดับ

อนงค์ ชีระพันธ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 400 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 27.0 เคยมีเพศสัมพันธ์ที่ลึกซึ่งต่อกันเพื่อถ่ายทอดความสุขให้แก่กัน ร้อยละ 49.8 เคยจับมือถือแขน ร้อยละ 32.30 มีการกอดจูบลูบไล้กระตุ้นอารมณ์ให้แก่กัน โดยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ได้แก่ การทำกิจกรรมกลุ่มของเพื่อนที่คบ เนื้อหาของข้อมูลที่ได้รับ อายุ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่ไม่เหมาะสม ทักษะการคิดต่อเรื่องเพศ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ได้แก่ เพศ บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยการตระหนักรู้ตนเองในเรื่องเพศ สัมพันธภาพในครอบครัว และการอบรมสั่งสอนในเรื่องเพศในครอบครัว

จึงสรุปได้ว่า การแต่ต้องสัมผัสร่างกายกับเพศตรงข้าม ด้วยความพึงพอใจและความเสน่หานั้น เห็นว่าเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้และเป็นเรื่องไม่เสียหาย อาจพัฒนานำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ได้ง่าย ส่วน อายุ การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่ไม่เหมาะสม ทักษะการคิดต่อเรื่องเพศ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นเช่นกัน

10) การเที่ยวสถานเริงรมย์

แหล่งสถานบันเทิงและสถานบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ผับ บาร์ ไนท์คลับ ร้านเหล้า สถานอาบอบนวด สถานขายบริการทางเพศ ร้านคาราโอเกะ เป็นสถานที่ที่บุคคลทั่วไปรวมไปถึงวัยรุ่นใช้เป็นแหล่งบริการในช่วงเวลาว่างคืน ในช่วงว่างจากการเรียนและการทำงานซึ่งถือว่าการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตการเที่ยวนอกบ้านของวัยรุ่น เป็นพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาชอบประพฤติปฏิบัติ การสัมผัสใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้วัยรุ่นไปหาความบันเทิงและรวมกลุ่ม เพื่อหาความสนุกสนานตามแหล่งบันเทิงต่าง ๆ ได้แก่ การดูภาพยนตร์ คาราโอเกะและผับ ล้วนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้วัยรุ่นและเยาวชนมีความอยากรู้อยากลองเข้าไปหาประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นและเยาวชน การที่วัยรุ่นไปเที่ยวเตร่ในสถานที่เช่นนี้ เป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้วัยรุ่นมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม และเป็นพฤติกรรมเสี่ยงนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์โดยที่ไม่ได้ตั้งใจ

จากการศึกษาแนวโน้มของพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. ปี 2 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า การใช้เวลาว่างของนักเรียนส่วนใหญ่ จะเล่นกีฬา ดูภาพยนตร์ ทีวี อ่านหนังสือ อยู่กับบ้าน มีบ้างที่ตอบว่าเดินเล่นตามศูนย์การค้า หรือเล่นเกมคอมพิวเตอร์ อย่างไรก็ตาม พบว่า นักเรียนชายประมาณ ร้อยละ 10 และนักเรียนหญิง ร้อยละ 6 มีการเที่ยวสถานเริงรมย์ เที่ยวกลางคืน ดื่มเหล้า และสังสรรค์ยาเสพติด ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ เป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยได้ (อุบลรัตน์ ธนรุจิวงศ์. กรกฎาคม - กันยายน 2547 : ออนไลน์)

จิรวารณ แก้วใจ และคณะ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมการเที่ยวกลางคืนของกลุ่มวัยรุ่นในเมือง สถานบันเทิง ย่านรัชดา กรุงเทพมหานคร พบว่าลักษณะส่วนบุคคลเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดพฤติกรรมการเที่ยวกลางคืนมากที่สุด กล่าวคือ มาจากกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพบเพื่อนต่างเพศ ต้องการความสนุกสนาน อยากรู้ อยากลอง ต้องการผ่อนคลายความเครียด ต้องการพบปะสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อน ต้องการเรียกร้องความสนใจ ต้องการหาสถานที่ดื่มสุราและสูบบุหรี่ (วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2550)

นันทยา คงประพันธ์ (2543 : บทคัดย่อ) การศึกษาพฤติกรรมการและสาเหตุของการเที่ยวสถานเริงรมย์ของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร เมื่อศึกษาพฤติกรรมการเที่ยวสถานเริงรมย์ของวัยรุ่น พบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมเที่ยวสถานเริงรมย์ประเภทผับมากที่สุด โดยเที่ยวในช่วงเวลา 21.01-23.00 น. ไปเที่ยวโดยเฉลี่ยเดือนละครั้ง ค่าใช้จ่ายในการเที่ยวสถานเริงรมย์โดยเฉลี่ยต่อครั้งสูงกว่า 500 บาท ใช้เวลาในการเที่ยวสถานเริงรมย์แต่ละครั้ง 2-4 ชั่วโมง เมื่ออยู่ในสถานเริงรมย์วัยรุ่นมีพฤติกรรมในการฟังเพลงมากที่สุด วัยรุ่นเลือกเที่ยวสถานเริงรมย์กับเพื่อนสนิทมากที่สุด โดยเที่ยวสถานเริงรมย์ในวันศุกร์-วันเสาร์ ส่วนใหญ่ใช้เงินในการเที่ยวมาจากเงินเดือนประจำที่ได้รับจากผู้ปกครอง และวัยรุ่นรู้จักสถานเริงรมย์จากเพื่อนมากที่สุด

จึงสรุปว่าการเที่ยวสถานบันเทิงและสถานเริงรมย์ต่างๆเป็นสิ่งที่วัยรุ่นโดยปกติมีความอยากรู้ อยากลอง มีความต้องการแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ การเที่ยวกลางคืนมีความต้องการพบเพื่อนต่างเพศต้องการความสนุกสนาน อยากรู้ อยากลอง ต้องการผ่อนคลายความเครียด ต้องการพบปะสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนซึ่งการเที่ยวในเวลากลางคืนทำให้มีโอกาสใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม รวมทั้งบรรยากาศของสถานที่ ก่อให้เกิดอารมณ์เคลิบเคลิ้ม ซึ่งเป็นการกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ จึงนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ได้โดยง่าย

11) การเปิดรับสื่อที่กระตุ้นอารมณ์เพศ

ปัจจุบันสื่อลามกนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีทางการสื่อสารพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง สื่อมวลชนจึงได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของบุคคลและมีบทบาทในการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้นเป็นลำดับ ได้แก่ วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิดีโอทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันนักวิชาการแขนงต่าง ๆ เริ่มมีความห่วงใยว่าสื่อดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อเยาวชนไปในทางที่ไม่พึงปรารถนา และอาจทำให้เกิดปัญหาที่ยากแก่การแก้ไข เพราะการที่เด็กได้รับรู้รับฟังเป็นประจำจะค่อย ๆ ซึมซับ (Assimilation) รับเอาไว้ในตนเอง (Internalization) จนเป็นแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือเป็นแบบแผนแห่งการประพฤติปฏิบัติ ผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง สื่อ... สร้างสรรค์หรือทำลายเด็ก ของเครือข่ายองค์กรเพื่อพัฒนาเด็กไทย 25 องค์กร (เพ็ญจันทร์ ชูประภาวรรณ. 2545 : 1-3) พบว่าเยาวชนไทยอายุ 13-18 ปี ดูโทรทัศน์เฉลี่ยวันธรรมดา 3.3 ชั่วโมง วันหยุดเฉลี่ย 4.9 ชั่วโมง โดยรายงานที่ชอบดูมากที่สุด คือ ละครหรือภาพยนตร์ ร้อยละ 32.2 สำหรับบทบาทของสื่อในเรื่องเพศ พบว่าสามารถ

จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและและแบบแผนทางเพศ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. สื่อประเภทที่มีวัตถุประสงค์เผยแพร่เรื่องเพศโดยตรง ได้แก่ ภาพยนตร์ประเภท เอ็กซ์ อาร์ หรือวิดีโอโป๊ (ลามก) และหนังสือโป๊ประเภทต่าง ๆ (Pornography) เป็นต้น

2. สื่อประเภทเผยแพร่ในเรื่องเพศทางอ้อม ได้แก่ สื่อมวลชนที่ต้องการเผยแพร่เนื้อหาข้อมูลสาระอื่น ๆ เช่น ความบันเทิงในภาพยนตร์ ในละครโทรทัศน์ ในหนังสือต่าง ๆ ที่มีเรื่องเพศแฝงอยู่ ได้แก่ การแสดงความรักระหว่างเพศ การเจ้าชู้ การแย่งแฟน หรือสามีภรรยา ไปเที่ยวหรือมั่วสุมในสถานบันเทิงเรีงรมย์ การแต่งกายเพื่อดึงดูดความสนใจเพศตรงข้าม ในเพศชายการรับสื่อที่กระตุ้นอารมณ์เพศได้ดีที่สุด คือ การดูการร่วมประเวณีระหว่างชายหญิง ในเพศหญิงการรับสื่อที่กระตุ้นอารมณ์ได้มากที่สุด คือ การอ่านหนังสือประเภทเกี่ยวกับบทพิศวาสของตัวเอกในเรื่อง รองลงมาคือการมองดูผู้ชายโดยเฉพาะชายที่ตึงตังใจหรือดูทริคในภาพยนตร์ เป็นต้น (จันทร์วิภา ดิลกสัมพันธ์. 2543 : 83 – 84) แม้แต่การโฆษณาสินค้าในสื่อประเภทต่าง ๆ อาจจะมีการแสดงออกเกี่ยวกับกามารมณ์ เช่น การแสดงให้เห็นสัดส่วนร่างกายในร่มผ้า การแสดงความรักใคร่หรือเล้าโลมระหว่างชายหญิง การแสดงท่าทีที่ช่วยกามารมณ์โดยใช้สายตา มือ ปาก ท่าเต้นที่ช่วยชวน และการใช้คำพูดที่เปิดเผยหรือมีความหมายไปในทางที่ช่วยกามารมณ์ ประกอบกับวัยรุ่นเป็นวัยซึ่งมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรองประสบการณ์ใหม่ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น อาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมได้

จากงานวิจัย สื่อลามกกับเด็กไทย ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเก็บข้อมูลจากเด็กประถมปลาย (4-6) เด็กมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา พบว่าเด็กส่วนใหญ่เริ่มเสพสื่อลามกตั้งแต่ประถม 6 (ชาย 18.3% หญิง 14.3%) และมีเด็กบางคนเริ่มตั้งแต่อนุบาล 1 (ชาย 0.32% หญิง 0.51%) โดยระบุว่าดูจากทำยวิดีโอการ์ตูนที่พอเปิดให้ดู เด็กมากกว่า 50% รู้จักและเสพสื่อลามกจากเพื่อน เช่น ใครมีวิดีโอโป๊จะเอามาให้เพื่อน ๆ เวียนกันดู สถานที่ที่เด็กส่วนใหญ่นิยมเสพสื่อลามกที่ห้องส่วนตัว รองลงมา คือ ที่บ้านเพื่อน และโรงเรียน ประเภทของสื่อลามกที่เด็กชายชอบ คือ วีซีดี หนังสือและอินเทอร์เน็ต ส่วนเด็กหญิงนิยมการ์ตูนมากที่สุด รองลงมา คือ หนังสือและวีซีดี ทั้งนี้ชายและหญิงเห็นตรงกันว่าวีซีดีและอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เข้าถึงง่ายที่สุด (สื่อลามกเด็กไทย. 2553 : ออนไลน์)

ธีรุต กนกธร (2553 : 63 - 145) ได้ศึกษาการรับรู้สื่อดิจิตอลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในมุมมองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 ส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้าน กิจกรรมที่ใช้ในการเล่นอินเทอร์เน็ต 3 อันดับแรก ได้แก่ การสืบค้น/ค้นหาข้อมูล สนทนา และการดาวน์โหลดเกมส์ เพลง ไฟล์ข้อมูล จำนวนชั่วโมงใช้อินเทอร์เน็ตต่อสัปดาห์ระหว่าง 3 – 7 ชั่วโมง/สัปดาห์ เวลาที่ใช้ใช้อินเทอร์เน็ตในวันจันทร์-วันศุกร์ ระหว่าง 18.01-20.00 น. เวลาที่ใช้อินเทอร์เน็ตในวันเสาร์ วันอาทิตย์

และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 18.01 น. ขึ้นไป และระบบที่ใช้มากที่สุด คือ ไฮไฟฟ์ ข้อมูลระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ (Social Network) พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ (Social Network) โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้สื่อดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในมุมมองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 ประเภท ไฮไฟฟ์ เฟซบุ๊ก บล็อกอีเมล วินโดวส์ไลฟ์ และเอสเอ็มเอส โดยการรับรู้สื่อดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นักเรียนมีการรับรู้สื่อดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลาง

จึงสรุปได้ว่า การเปิดรับสื่อที่กระตุ้นอารมณ์เพศน่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นเพราะตามพัฒนาการตามวัยของวัยรุ่นด้วยเป็นวัยที่อยากรู้ อยากรลองและต้องการหาประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยเฉพาะกำลังมีความสนใจในเรื่องเพศ ดังนั้นการเปิดรับสื่อที่กระตุ้นอารมณ์เพศนั้นเป็นสิ่งเร้าที่จะทำให้วัยรุ่นเกิดความต้องการทางเพศจึงเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียน

12) การควบคุมกำกับติดตามของพ่อแม่

มิลเลอร์ และคณะ (Miller, Forehand and Kotchick. 2000 อ้างถึงใน คณานิตย์ แสงศิริรัฐ. 2552) กล่าวว่า การควบคุมดูแลของบิดามารดา นั้นหมายถึง การเอาใจใส่ดูแลของบิดามารดาที่มีต่อบุตรวัยรุ่นในเรื่องกิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมต่าง ๆ ของบุตรวัยรุ่น โดยมีการควบคุมดูแลทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรง ได้แก่ บิดามารดาควบคุมบุตรเมื่อบุตรอยู่บ้าน หลังกลับมาจากโรงเรียน และในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ รวมไปถึงการควบคุมดูแลเมื่อบุตรอยู่ในกลุ่มเพื่อน ส่วนทางอ้อม ได้แก่ การที่บิดามารดารับทราบว่าบุตรอยู่ที่ไหน ชอบไปที่ไหน และรู้ว่าบุตรไปกับใคร

กล่าวคือ ขณะที่ผู้ปกครองเฝ้าสังเกตนั้น เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเอาใจใส่ลูกอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผลของการเอาใจใส่นั้นทำให้ลูกได้ตระหนักถึง ความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ส่งผลให้วัยรุ่นดูแลเอาใจใส่รับผิดชอบตัวเองอย่างดี เพราะรู้ว่าตัวเองมีความสำคัญซึ่งระหว่างเฝ้าสังเกตผู้ปกครองจะรับรู้ถึงสังคมของลูกโดยการถามคำถาม ซึ่งผู้ปกครองจะได้สื่อสารกับลูกอย่างสม่ำเสมอด้วยคำถามที่แสดงความใส่ใจ (De Bord and K. 1999 อ้างถึงใน นรมนต์ มหาศิริมงคล. 2548 : 69) และด้วยความเอาใจใส่ของผู้ปกครองจะทำให้สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงต่างของวัยรุ่นได้อย่างรวดเร็ว และสามารถสอบถามได้ทันที ด้านวัยรุ่นก็กล้าซักถามหรือขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา เพราะรู้ว่าผู้ปกครองจะคอยฟังและเอาใจใส่ช่วยเหลือเขาได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นรมนต์ มหาศิริมงคล (2548 : 64) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสื่อสารเรื่องเพศของวัยรุ่นตอนต้นกับพ่อแม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2548 จำนวน 264 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อการสื่อสารเรื่องเพศของวัยรุ่นตอนต้นกับพ่อแม่มากที่สุด คือ การเฝ้าสังเกตของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ทางบวกการสื่อสารเรื่องเพศของวัยรุ่นตอนต้นกับพ่อแม่

จากการศึกษาอาจกล่าวได้ว่าผลจากการเฝ้าระวังทำให้ผู้ปกครองทราบว่าลูกกำลังมีปัญหาเรื่องอะไร ทราบว่าลูกต้องการคำแนะนำด้านใด ซึ่งผู้ปกครองสามารถให้คำแนะนำได้ทันที ดังนั้นการควบคุมกำกับติดตาม และคำแนะนำที่เหมาะสมจากพ่อและแม่หรือผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น

13) การสอนเรื่องเพศศึกษาของบิดามารดา

การอบรมสั่งสอนขัดเกลาและถ่ายทอดการเรียนรู้ทางสังคมในเรื่องทั่วไป ครอบครัวยังเป็นตัวแทนในการขัดเกลาให้ลูกได้เรียนรู้เรื่องเพศศึกษา โดยธรรมชาติพ่อแม่เป็นครูคนแรกและคนที่สำคัญที่สุดในการสอนเรื่องเพศ (จันทร์วิภา ดิลกสัมพันธ์. 2543) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นสถานที่ซึ่งเด็กควรได้รับการปลูกฝังอบรมในเรื่องความรู้และความประพฤติเกี่ยวกับเรื่องเพศหรือพฤติกรรมทางเพศอย่างถูกต้องเหมาะสม

หลักในการเริ่มต้นพูดคุยเรื่องเพศกับลูก สังคมไทยเรื่องเพศเป็นเรื่องน่าอายที่ไม่พูดกันในที่เปิดเผย พ่อแม่ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นพูดคุยเรื่องเพศกับลูกอย่างไรที่จะให้ลูกเข้าใจและไม่ใช่เป็นการชี้นำลูกให้ไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ (สุกมล วิภาวีพลกุล. 2545) หลักสำคัญสำหรับพ่อแม่ในการสอนลูกเรื่องเพศ คือ

1. พ่อแม่คิดอย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ พ่อแม่มีเจตคติต่อเรื่องเพศอย่างไร หากพ่อแม่รู้สึกที่สามารถพูดคุยกับลูกได้ และเปิดกว้างในเรื่องนี้ รับฟังลูกได้ ลูกสามารถพูดคุยกับพ่อแม่ได้ จะลดพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องนี้
2. เริ่มคุยกันไว้นั้น ๆ การพูดคุยกับลูกตั้งแต่ยังเล็ก จะเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องเพศสำหรับลูก ซึ่งพ่อแม่ต้องเลือกความรู้ที่เหมาะสมกับลูกแต่ละวัย เล่าให้ลูกฟังเหมือนกับเรื่องนี้เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน
3. เข้าใจความสัมพันธ์ วัยรุ่นได้รู้เรื่องเกี่ยวกับเพศแล้ว พ่อแม่ควรให้ลูกตระหนักว่ามีไม่ใช่มีเพียงเรื่องเพศสัมพันธ์อย่างเดียว แต่ความสัมพันธ์ทางเพศหมายถึงความผูกพันอันนำไปสู่การสร้างครอบครัวในอนาคตซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบด้วย และการแสดงออกว่ารักกัน ไม่ใช่มีแต่เซ็กส์เพียงอย่างเดียว สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ การห่วงใย ดูแลกัน
4. ยกประเด็นหัวข้อที่นำมาวิพากษ์วิจารณ์ร่วมกันได้ เมื่อลูกเป็นวัยรุ่นอาจพูดถึงการตั้งครรภ์ในวัยเรียน การดูแลตนเองไม่ให้เกิดปัญหาเหล่านั้น
5. คุยสบาย ๆ ไม่ใช่บรรยายการสอนเรื่องเพศ ต้องค่อย ๆ เริ่มปูพื้นฐานก่อน เริ่มจากเรื่องง่าย ๆ จะให้เรียนรู้วันเดียวรู้หมดทุกเรื่องเป็นไปได้ ไม่ต้องจัดสรรเวลาพิเศษขึ้นมาเพื่อพูดกับลูกเรื่องเพศ เพราะการพูดคุยแบบนี้ ทำให้ลูกอีกอัด
6. ดูหนังดูละครก็สอนเรื่องเซ็กส์ได้ จากการแสดงเจตคติของตัวเองหรือตั้งคำถามว่าเขาคิดอย่างไรต่อหนังแต่ละเรื่องที่มีความสัมพันธ์ของหญิงชายมาเกี่ยวข้อง

7. ซื้อหนังสือดี ๆ ให้ลูกอ่าน ถ้าพ่อแม่คิดว่าตนเองยังไม่สามารถสอนเพศศึกษากับลูกได้ อาจซื้อหนังสือเกี่ยวกับเพศศึกษามาให้ลูกอ่านได้

8. เรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ ให้ลูกรู้ว่าความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้น ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีเวลาไปเล่นกีฬาด้วยกัน ดูหนัง หรือเพียงแค่คุยกันก็เป็นสิ่งสำคัญ การเข้าถึงความรัก ความเอื้ออาทรกัน เมื่อถึงเวลาสร้างครอบครัวของตัวเอง จะได้รู้จักใช้ความสัมพันธ์ให้เป็น

9. พ่อแม่ต้องไวใจได้ การคุยกับลูก ต้องเป็นที่ปรึกษาและที่พึ่งพายามลูกเกิดความสงสัย ความลับบางอย่างที่คุยกันแค่ 2 คน ไม่ควรเอาไปเปิดเผย ไม่ทำตัวคอยจับผิดลูกหรือเข้าชี้ชอกแซก คุยอย่างเปิดใจกว้างได้ ไม่โจมตีลูก เพียงแต่ชี้ให้ลูกมองเห็นมุมมองที่เหมาะสม

ดั่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเรื่องเพศในครอบครัว อภาพร เผ่าวัฒนา (2551) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสื่อสารเรื่องเพศของมารดาที่มีบุตรสาววัยรุ่น ชุมชนแออัด เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดา (อายุเฉลี่ย 44.7 ปี) จำนวน 330 คน พบว่าความรู้เรื่องเพศศึกษาและการสื่อสารเรื่องเพศมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อการสื่อสารเรื่องเพศ ($r = .534$, $p\text{-value} < .001$) หมายถึง เมื่อมารดามีความรู้เรื่องเพศและการสื่อสารเรื่องเพศดี จะมีความสัมพันธ์กับการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารเรื่องเพศ แต่มารดายังมีความเข้าใจผิดหลายประเด็น เช่น การคุมกำเนิด การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของบุตรสาว วิธีการสื่อสารเรื่องเพศ อีกทั้งยังมีทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศว่าเป็นเรื่องน่าอาย ดังนั้นจึงสร้างความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องเพศและการสื่อสารเรื่องเพศเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นได้ ถึงแม้ครอบครัวจะเป็นหน่วยเล็กที่สุดในสังคม แต่ก็มี ความสำคัญมากที่สุด การอบรมสั่งสอนบุตรให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพนั้น การสื่อสารโดยบุคคลในครอบครัวเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ โดยเฉพาะบิดามารดาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพูดคุยสื่อสารเรื่องเพศ และการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับบุตร

ถึงแม้ว่าครอบครัวจะเป็นหน่วยเล็กที่สุดในสังคม แต่ก็มี ความสำคัญมากที่สุด ในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ การอบรมสั่งสอนบุตรให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพนั้น การสื่อสารโดยบุคคลใน ครอบครัวเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ โดยเฉพาะบิดามารดาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพูดคุย สื่อสารเรื่องเพศ และการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับบุตร พ่อต้องพูดคุยกับลูกชาย สอนลูกชายให้ เรียนรู้พฤติกรรมในการเป็นสุภาพบุรุษ แม่ต้องสั่งสอนลูกสาวให้เป็นสุภาพสตรี รักนวลสงวนตัว หรือ ผลร้ายในการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมทั้งสอนการวางตัวที่ถูกต้อง รวมทั้งความสามารถใน การอดทนอดกลั้น ควบคุมอารมณ์วิธีการหลีกเลี่ยง ที่จะมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

2.4 แบบจำลองการวางแผนส่งเสริมสุขภาพ (PRECEDE Model)

(PROCEED Model) เป็นแบบจำลองการวางแผนส่งเสริมสุขภาพที่เป็นที่นิยมและประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 จนถึงปัจจุบันได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดย Lawrence W. Green และ Marshall Krueter ในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลว่ามีสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม มีปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยภายในตัวบุคคล (Intra Individual Causal Assumption) กลุ่มนี้มีแนวคิดที่ว่าสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมาจากองค์ประกอบภายในบุคคล ได้แก่ ความรู้ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม แรงจูงใจ หรือความตั้งใจใฝ่พฤติกรรม เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกบุคคล (Extra Individual Causal Assumption) กลุ่มนี้มีแนวคิดที่ว่าสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมมาจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม และระบบโครงสร้างทางสังคม เช่น ระบบการเมือง การเศรษฐกิจ การศึกษา การศาสนา องค์ประกอบด้านประชากรและลักษณะทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับพหุปัจจัย (Multiple Causal Assumption) กลุ่มนี้มีแนวคิดว่าการเกิดพฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุจากทั้งปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอกบุคคล ซึ่งจากการศึกษาของนักพฤติกรรมศาสตร์ในกลุ่มนี้ได้สรุปว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล คือ ความยากง่ายในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การประเมินผลประสิทธิภาพของบริการสาธารณสุข โลกทัศน์เกี่ยวกับอาการของโรค ความรุนแรงและการเสี่ยงต่อโรค องค์ประกอบทางสังคมและเครือข่ายทางสังคม ความรู้ องค์ประกอบด้านประชาชน

กรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อพฤติกรรมที่มองกว้างกว่าแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพซึ่ง กรีน และคณะ (Green et al. 1980) เป็นผู้พัฒนารูปแบบเพื่อใช้วิเคราะห์วางแผนงานด้านสุขศึกษา โดยแนวคิดนี้เน้นว่าพฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุมาจากหลายสาเหตุหลายปัจจัย (Multiple Factors) ดังนั้นการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้านประกอบกัน และจะต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ ก่อนจึงจะสามารถวางแผนและกำหนดวิธีการที่ต้องการเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง PRECEDE Framework นี้เป็นคำย่อของข้อคำเต็มว่า Predisposing, Reinforcing and Enabling Causes in Educational Diagnosis and Evaluation ซึ่งหมายถึง กระบวนการของการใช้ปัจจัยในด้านปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวย ปัจจัยเสริม ในการวินิจฉัยและประเมินผลพฤติกรรมนั่นเอง กรีน และคณะ (Green et al. 1980 : 4 - 12) เป็นกระบวนการวิเคราะห์เพื่อการวางแผนการดำเนินงานสุขศึกษา โดยใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมา โดย Green (1980) ที่มีแนวคิดว่าการเกิดพฤติกรรมบุคคลมีสาเหตุมาจากพหุปัจจัย (Multiple Factors) กระบวนการวิเคราะห์ใน PRECEDE Framework เป็นการวิเคราะห์

แบบย้อนกลับ โดยเริ่มจากผลลัพธ์ (Outcome) ที่ต้องการหรืออีกนัยหนึ่ง คือ คุณภาพชีวิตของบุคคลที่พึงประสงค์ แล้วพิจารณาถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสาเหตุเนื่องมาจากพฤติกรรมของบุคคล การวิเคราะห์ ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน (Green and Kreuter. 1999) คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ทางสังคม (Phase 1 : Social Diagnosis) เริ่มต้นจากการพิจารณาและวิเคราะห์คุณภาพชีวิต โดยการประเมินปัญหา สังคมของกลุ่มประชากรต่าง ๆ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่ประเมินได้จะเป็นเครื่องวัดระดับคุณภาพของประชากร

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ทางระบาดวิทยา (Phase 2 : Epidemiological Diagnosis) เป็นการวิเคราะห์ว่ามีปัญหาสุขภาพอะไรบ้างที่เป็นปัญหาสำคัญอยู่ในสังคมหรือในกลุ่มประชากรที่ศึกษา โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว หรือข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมขึ้นใหม่ โดยวิธีการต่าง ๆ แล้วทำการเลือกปัญหาสุขภาพที่ควรได้รับการแก้ไข ข้อมูลทางระบาดวิทยาจะชี้ให้เห็นถึงการเจ็บป่วย การเกิดโรค และภาวะสุขภาพ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วย และเกิดการกระจายของโรค การวิเคราะห์ทางระบาดวิทยาจะช่วยให้สามารถจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานสุขภาพได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ด้านพฤติกรรม (Phase 3 : Behavioral Diagnosis) ทำการวิเคราะห์หาพฤติกรรมที่เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสุขภาพที่ได้วิเคราะห์แล้วในขั้นตอนที่ 2 โดยวิเคราะห์ออกมาเป็นพฤติกรรมโดยเฉพาะหรือเอามาจัดลำดับ เพราะบางสาเหตุอาจจะไม่ใช่ปัจจัยพฤติกรรม (Non Behavioral Factors) เช่น เศรษฐกิจ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมทั้งวิเคราะห์ดูว่ามีอิทธิพลทางอ้อมที่มีใช้ทางตรงมาน้อยเพียงใด หรือบางครั้งอาจจะมีอิทธิพลต่อสุขภาพได้ การวิเคราะห์เช่นนี้ทำให้สามารถตระหนักถึงแรงผลักดันทางสังคม ซึ่งหลักการของ PRECEDE Framework สามารถเอาไปประยุกต์ใช้ได้กับงานทุกระดับ ตั้งแต่งานระดับหน่วยงานและงานระดับชาติ โดยการแยกวิเคราะห์พฤติกรรมเกี่ยวกับทางสังคม ซึ่งพฤติกรรมนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจหรือสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ทางการศึกษา (Phase 4 : Educational Diagnosis) เป็นการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมซึ่งได้จำแนกปัจจัยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) ปัจจัยเอื้ออำนวย (Enabling Factors) และปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) ซึ่งปัจจัยนำประกอบด้วยทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และการรับรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงหรือแสดงพฤติกรรมของบุคคล ปัจจัยเอื้ออำนวยเป็นปัจจัยที่พิจารณาถึงอุปสรรคที่สร้างขึ้นโดยระบบสังคม เช่น ข้อจำกัดต่าง ๆ แหล่งทรัพยากรบุคคลและชุมชนที่มีอยู่จำกัด รายได้น้อย การประกันสุขภาพ เรื่องของกฎข้อบังคับต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งทักษะและความรู้ก็เป็นเรื่องต้องการให้เกิดร่วมกับพฤติกรรม ซึ่งกำหนดไว้ในปัจจัยเอื้ออำนวยเช่นกัน ปัจจัยเสริมเป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็นว่าการกระทำหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้รับการส่งเสริมหรือไม่เพียงใด โดยการเรียนรู้จากบุคคลอื่นที่ประเมินผลย้อนกลับพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้น

ขั้นตอนที่ 5 การเลือกกลยุทธ์ทางการศึกษา (Phase 5 : Selection of Educational Strategies) เป็นการวิเคราะห์แนวทางหรือวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันต่าง ๆ โดยการศึกษาค้นคว้าถึงปัจจัยทั้ง 3 ประเภทที่กล่าวมาแล้ว เพื่อจะได้ตัดสินใจว่าเรื่องใดสำคัญก่อน และมีแหล่งทรัพยากรใดบ้าง ที่จะช่วยให้การดำเนินงานสำเร็จหรือมีอิทธิพลเหนือปัจจัยนั้นได้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขสำหรับส่วนของ PROCEDE จะอยู่ขั้นตอนที่ 6, 7, 8 และ 9

ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินงานตามแผนงานโครงการ (Implementation) เป็นการกำหนดกลวิธีและดำเนินการตามกลวิธีที่ได้จัดระบบและพัฒนาโครงการนั้นขึ้นมา จะต้องคำนึงอยู่เสมอถึงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ข้อจำกัดด้านเวลา และความสามารถหรือใช้วิธีการผสมผสานปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวย และปัจจัยเสริมเข้าด้วยกัน ไม่แก้ไขเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันต้องประเมินปัญหาด้านการบริหารและทรัพยากรด้วยว่ามีสถานการณ์เช่นใด

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผลกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินผลว่าในแต่ละขั้นตอน ทำสิ่งใดไม่ถูกต้อง ต้องทำการประเมินอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนการดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลในแต่ละขั้นตอนเอาไว้แต่แรกและต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่ก่อนการดำเนินงาน จนสิ้นสุดการดำเนินงาน และภายหลังการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 8 การประเมินผลกระทบ (Impact evaluation) เป็นการวัดประสิทธิผลของแผนงานโครงการตามวัตถุประสงค์ระยะสั้นที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมแรง

ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผลลัพธ์สุดท้าย (Out-come Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมยอดของวัตถุประสงค์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและประโยชน์ที่ได้รับด้านสุขภาพหรือคุณภาพชีวิต ซึ่งอาจใช้เวลานาน ผลเหล่านี้จึงจะเกิดขึ้น จึงจะสามารถประเมินคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายได้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด PRECEDE Framework เฉพาะขั้นตอนที่ 4 (ดังแผนภูมิที่ 1) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางกะปิ กรุงเทพมหานคร เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) หมายถึง ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล หรือในอีกด้านหนึ่งปัจจัยนี้จะเป็นความพอใจ (Preference) ของบุคคล ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ (Education Experience) ซึ่งความพอใจนี้อาจมีผลทั้งในทางสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ปัจจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบของปัจจัยโน้มน้าว ได้แก่ ความรู้ ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม การรับรู้ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสถานภาพทางสังคม-เศรษฐกิจ (Socio-Economic Status) และอายุ เพศ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อการวางแผนโครงการทางสุขศึกษาด้วย

ความรู้ เป็นปัจจัยนำที่สำคัญในการที่จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม แต่การเพิ่มความรู้ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสมอไป ถึงแม้ความรู้จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมและความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรม แต่ความรู้อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพได้ จะต้องมียปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย

การรับรู้ หมายถึง การที่ร่างกายรับสิ่งเร้าต่างๆ ที่ผ่านมาจากประสาทสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่งแล้วตอบสนองเอาสิ่งเร้านั้นออกมา เป็นลักษณะของจิตที่เกิดขึ้นจากการผสมกันระหว่างพวกประสาทสัมผัสชนิดต่าง ๆ แล้วความคิดร่วมกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ การรับรู้เป็นตัวแปรทางจิตสังคม เชื่อว่ามีผลกระตุ้นต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล

ความเชื่อ คือ ความมั่นใจในสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจเป็นปรากฏการณ์หรือวัตถุสิ่งนั้น ๆ เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ให้ความไว้วางใจ เช่น แบบแผนความเชื่อทางสุขภาพ (Health Belief Model) ของ Becker (อ้างถึงใน Green, 1980) ซึ่งเน้นว่าพฤติกรรมสุขภาพจะขึ้นอยู่กับความเชื่อใน 3 ด้าน คือ

1. ความเชื่อต่อโอกาสเสี่ยงของการเป็นโรค หรือได้รับเชื้อโรค เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยของสุขภาพ หรืออยู่ในอันตราย
2. ความเชื่อเกี่ยวกับความรุนแรงของสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในด้านของความเจ็บปวดทรมาน การเสียเวลา เสียเศรษฐกิจ
3. ความเชื่อเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ได้จากการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องว่าจะคุ้มค่ามากกว่าราคา เวลา และสิ่งต่าง ๆ ที่ลงทุนไป เมื่อมีความเชื่อดังกล่าวแล้วจะทำให้บุคคลมีความพร้อมในการแสดงพฤติกรรม

ค่านิยม หมายถึง การให้ความสำคัญ ให้ความพอใจในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งค่านิยมของบุคคลก็ขัดแย้งกันเอง เช่น ผู้ที่ให้ความสำคัญต่อสุขภาพ แต่ขณะเดียวกันเขาก็พอใจในการสูบบุหรี่ด้วย ซึ่งความขัดแย้งของค่านิยมเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่จะวางแผนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วย

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกที่ค่อนข้างคงที่บุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล วัตถุ การกระทำ ความคิด ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวมีทั้งที่มีผลดีและผลเสียในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2. ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) หมายถึง สิ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลชุมชน รวมทั้งทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ด้วยและความสามารถที่จะใช้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับราคา ระยะเวลา นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญ ก็คือ การหาได้ง่าย และความสามารถเข้าถึงได้ ของสิ่งจำเป็นในการแสดงพฤติกรรม หรือช่วยให้การแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นไปได้ง่าย

3. ปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) หมายถึง สิ่ง que บุคคลจะได้รับหรือคาดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น อันเป็นผลจากการกระทำของตน สิ่ง que บุคคลจะได้รับอาจเป็นรางวัลที่เป็นสิ่งของ คำชมเชย การยอมรับ การลงโทษ การไม่ยอมรับการกระทำนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎระเบียบที่บังคับ ควบคุมให้

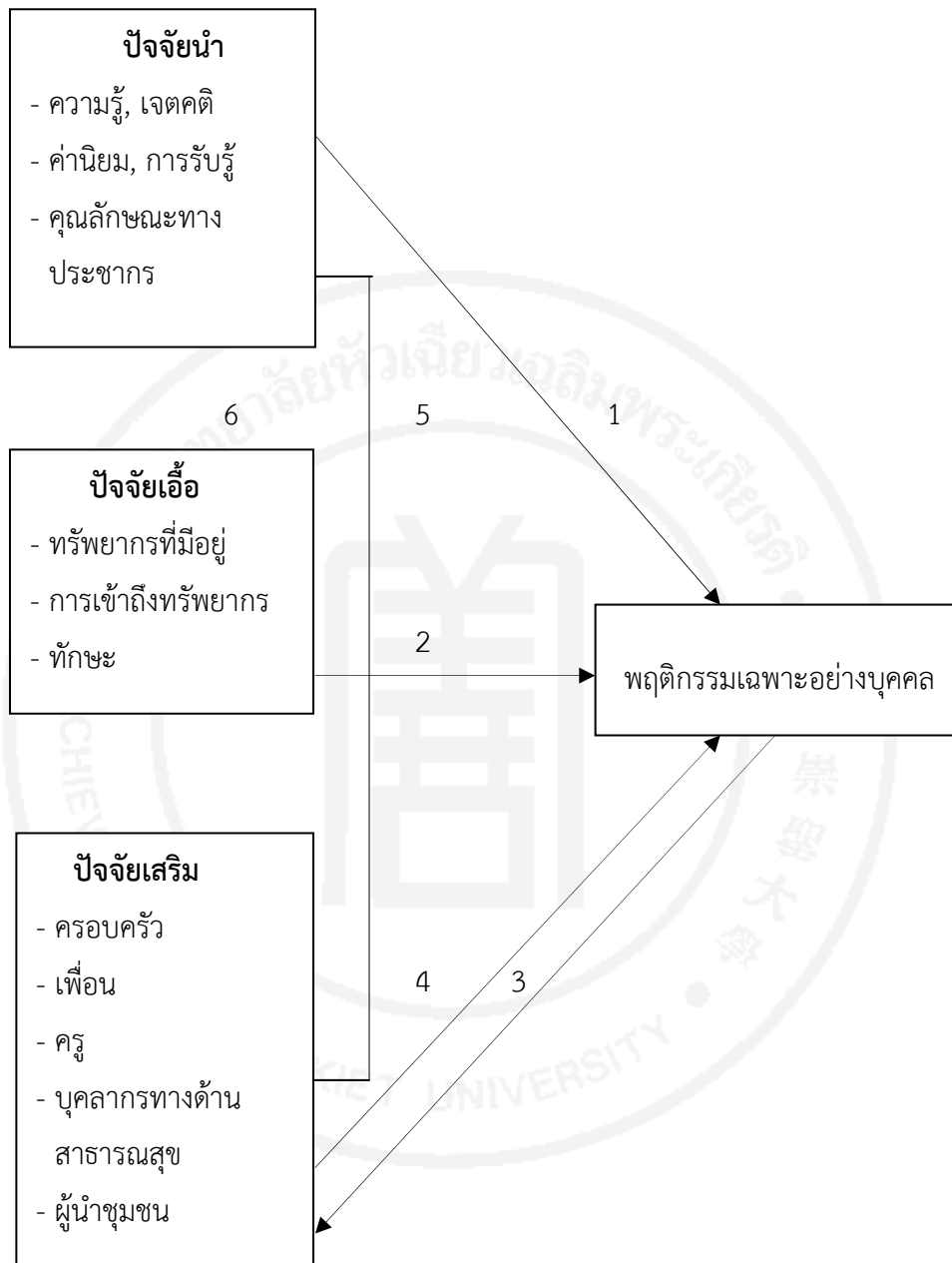
บุคคลนั้น ๆ ปฏิบัติตามก็ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้บุคคลจะได้รับจากบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลต่อตนเอง เช่น พ่อแม่ ญาติ เพื่อน แพทย์ ผู้บังคับบัญชา เป็นต้น และอิทธิพลของบุคคลต่าง ๆ นี้ก็จะแตกต่างกันไปตามพฤติกรรมของบุคคลและสถานการณ์ โดยอาจจะช่วยสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ก็ได้

โดยปัจจัยทั้งสามมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพที่เป็นปัญหา ดังนั้นในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุของพฤติกรรมกับปัจจัย จะกำหนดสาเหตุทางพฤติกรรมตามลำดับหมายเลข ดังนี้

1. เป็นแรงจูงใจที่จะต้องทำให้ได้
2. การตัดแปลงหรือหาแหล่งทรัพยากรที่สามารถทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นได้
3. ปฏิกริยาต่าง ๆ ที่บุคคลอื่นแสดงออกให้ทราบหลังจากพฤติกรรมนั้นแล้ว
4. การเสริมแรง และให้พฤติกรรมนั้นคงทนต่อไป
- 5, 6. ในการเสริมแรงหรือการลงโทษของพฤติกรรมนั้นอาจมีผลกระทบถึงปัจจัยนำ รวมทั้งปัจจัยเอื้อด้วยเช่นกัน

ดังนั้นในการวางแผนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใด ๆ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงอิทธิพลจากปัจจัยดังกล่าวร่วมกันเสมอ โดยไม่ควรนำปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมาพิจารณาโดยเฉพาะ ดังปรากฏตามแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แบบจำลอง PRECEDE Framework (ระยะที่ 3) ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ

ที่มา: Green, L. W., and Kreuter, M. W. 1999 : 152.

2.5 บทบาทของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน (CNP) ในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

พยาบาลมีบทบาทสำคัญต่อการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นผ่านกระบวนการพยาบาล ดังนี้

1) การประเมินพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศด้วยกระบวนการและบรรยากาศที่เป็นมิตร เริ่มจากการสร้างสัมพันธภาพ บอกวัตถุประสงค์ วิธีการ และกิจกรรมการประเมินด้วยท่าที่ผ่อนคลายแสดงให้เห็นว่าทุกคนมีโอกาสเกิดความเสี่ยงเท่าเทียมกันให้ความมั่นใจเรื่องความลับ การพิทักษ์สิทธิ์ข้อมูล และกระบวนการช่วยเหลือ ให้ผู้รับการประเมินรู้สึกปลอดภัย ไว้วางใจ เชื่อมั่นว่าการประเมินเป็นประโยชน์ อาจประเมินรายกลุ่มผ่านกิจกรรมสร้างความตระหนักถึงความเสี่ยงเรื่องเพศระหว่างตั้งประเด็นชวนคิดชวนคุย เพื่อตั้งประสบการณ์ความเสี่ยงและปัจจัยเสี่ยงของสมาชิก ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลและพฤติกรรมรายบุคคล และเปิดช่องทางการสื่อสารภายหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรม

2) การวางแผนการบำบัดช่วยเหลือภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของวัยรุ่น เริ่มจากนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินสภาพมาทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศอย่างเป็นระบบ กำหนดเป้าหมายแนวทางการบำบัด และตัวชี้ผลสำเร็จที่สอดคล้องและมีคุณภาพ ตัวอย่างปัญหาที่นำมาวางแผนการบำบัดช่วยเหลือ เช่น 1) เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ เนื่องจากขาดทักษะการปฏิเสธ ต่อรอง หรือเนื่องจากการมีความเชื่อและทัศนคติที่ไม่ถูกต้องในเรื่องเพศ 2) เสี่ยงต่อการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์จากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย 3) เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมเนื่องจากใช้วิธีการคุมกำเนิดไม่ถูกต้องหรือไม่มีการควบคุมกำเนิด เป็นต้น พยาบาลต้องวิเคราะห์หาปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเกิดสถานการณ์ดังกล่าว จากนั้นกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ เยาวชนมีทัศนคติและความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องเพศ ไม่เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศทั้งทางด้านการมีเพศสัมพันธ์ การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และการทำแท้ง ร่วมกับวางแผนการบำบัดด้วยการจัดการเรียนรู้เพศวิถี ศึกษารอบด้าน การให้การปรึกษา และการจัดบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน

3) การบำบัดทางการพยาบาลเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ สามารถดำเนินการด้วยกลยุทธ์ ดังนี้

3.1) การจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีศึกษารอบด้านที่มีสมรรถนะต่อการปรับทัศนคติ ความรู้ และทักษะการปฏิบัติเพื่อจัดการกับความเสี่ยงทางเพศและการแสดงออกอย่างเหมาะสม การพัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning)

3.2) การให้การปรึกษา (Counseling) รายบุคคล รายกลุ่ม และครอบครัว ช่วยให้ผู้เผชิญปัญหาสามารถมองเห็น รู้จัก เข้าใจ วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองตามความเป็นจริง

ใช้กระบวนการสร้างสัมพันธภาพเชิงบำบัดเพื่อทำความเข้าใจ ค้นหา สะท้อนปัญหา สาเหตุ ระดมทางเลือก วิเคราะห์ผลที่เกิดจากแต่ละทางเลือก หาแนวทางและฝึกทักษะการจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดจากทางเลือกนั้น ๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างพลังและความมั่นใจต่อการสร้างการเรียนรู้ใหม่

3.3) การส่งต่อบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของวัยรุ่น กรณีเกิดปัญหาซับซ้อนพยาบาลต้องส่งต่ออย่างทันท่วงทีเพื่อให้ได้รับ การรักษาที่เหมาะสม แนวทางการส่งต่อ คือ 1) ได้รับความยินยอมจากผู้รับการช่วยเหลือ และ 2) แหล่งบริการที่ส่งต่อมีลักษณะบริการที่มีคุณภาพและเป็นมิตร นอกจากนี้ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งช่วยเหลืออื่นถือเป็นอีกทางเลือกสำหรับผู้ต้องการความช่วยเหลือ เช่น Call Center คลินิก Love Care เครือข่ายหน่วยงานด้านเพศและเอดส์ เป็นต้น

4) การประเมินผล ควรประเมินการเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงกระบวนการและเชิงผลลัพธ์ด้วยความยืดหยุ่น มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและหาแนวทางปฏิบัติที่ทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดที่ใช้ตรวจสอบวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน ประกอบด้วย สถิติการมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ ไม่พร้อม การทำแท้ง การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ทักษะชีวิต เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมีโอกาสเกิดขึ้นสูงกับวัยรุ่นเนื่องจากธรรมชาติของวัยรุ่นอย่างไรก็ตาม การเกิดหรือไม่เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในบุคคลที่สำคัญคือสมรรถนะด้านการคิด วิเคราะห์ และปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ ลักษณะการเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว สื่อเทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนี้ การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชนที่มีประสิทธิภาพ พยาบาลต้องใช้กระบวนการพยาบาล ประกอบด้วย 1) การประเมินพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและทำความเข้าใจสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน 2) การวางแผนการบำบัดช่วยเหลือภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 3) การบำบัดช่วยเหลือเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ โดยดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของปัจจัยทั้ง 2 ด้าน ประอบกันผ่านกิจกรรมที่สำคัญ คือ การติออาวุธทางปัญญากับตัวเยาวชนให้เกิดสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ มองเห็นคุณค่า รักตัวเอง สามารถตัดสินใจเลือก และรับผิดชอบผลที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ร่วมกับการเรียนรู้แบบ 4A Model ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับสังคมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาครบด้าน การพัฒนาเยาวชนเชิงบวก การพัฒนาต้นทุนชีวิตสำหรับเยาวชน การพัฒนาบริการด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของเยาวชน และ 4) การประเมินผลการดำเนินการดังกล่าวเป็นทางออกที่สำคัญของการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศให้เกิดขึ้นกับเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (สายฝน เอกวางกูร. กรกฎาคม – ธันวาคม 2556 : 22 - 24)

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 พบว่า ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของแต่ละบุคคลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนที่ 4 ของ PRECEDE Framework (Green and Kreuter, 1999) คือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ทางการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ โดยปัจจัยนำที่เป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดแรงจูงใจ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ เพศ การพักอาศัยร่วมกับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผลเสียการศึกษา ค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ปัจจัยเอื้อ เป็นทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ซึ่งผู้วิจัยศึกษา การเข้าถึงสื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ และปัจจัยเสริมที่เป็นผลสะท้อนของบุคคลที่คาดว่าจะได้รับการแสดงพฤติกรรมนั้น การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการสื่อสารเรื่องเพศในครอบครัว การควบคุมกำกับติดตามของผู้ปกครอง มาศึกษาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ปัจจัยกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร โดยสามารถนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

